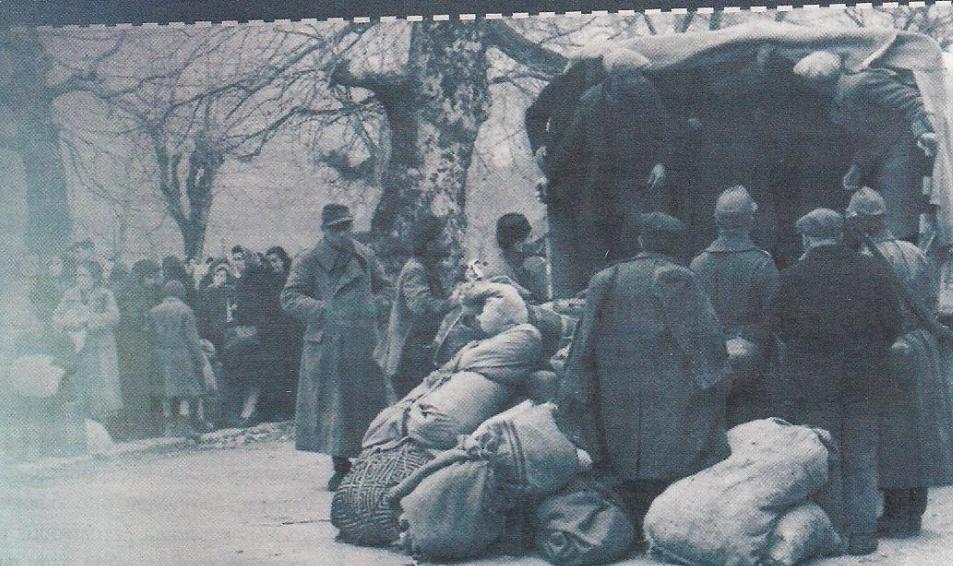


Ο Γ.Γ. ΤΟΥ ΟΗΕ ΠΟΥ ΕΚΤΟΠΙΣΕ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ!

Ο Αυστριακός **Κουρτ Βάλντχαιμ** και η σύνδεσή του
με τον αφανισμό χιλιάδων ανθρώπων τα χρόνια της Κατοχής



Ο άγιλος γ.γ. του ΟΗΕ
και πρόεδρος της Αυστρίας
Κουρτ Βάλντχαιμ.



ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

Οπο γνωστός εκτοπισμός Ελλήνων Εβραίων είναι αυτός της Θεσσαλονίκης. Δεν ήταν, ωστόσο, ο μοναδικός στη χώρα μας τα δύσκολα χρόνια της Κατοχής. Ο αντίστοιχος των Ισραηλιτών των Ιωαννίνων στιγματίζει ακόμα -ή, τουλάχιστον, θα έπρεπε- συνειδήσεις τόσο εκείνων που ευθύνονται για τον αφανισμό χιλιάδων ανθρώπων ψυχών όσο κι εκείνων που τον ανέχθηκαν. Κι όλα αυτά συνέβησαν υπό τις εντολές του Κουρτ Βάλντχαιμ, τότε υπολο-

χαγού της Βέρμαχτ και στη συνέχεια γενικού γραμματέα του ΟΗΕ και προέδρου της Αυστρίας.

Στις αρχές του 20ού αιώνα κατοικούσαν στα Γιάννενα περίπου 4.000 με 5.000 Εβραίοι, αποτελούσαν, δηλαδή, περίπου το 20% του πληθυσμού της πόλης. Τότε καταγράφηκε μια σημαντική μεταναστευτική ροή, κυρίως προς τις ΗΠΑ, ως αποέλεσμα της οικονομικής κρίσης που συνόδευσε την κατάρρευση της Οθωμανικής



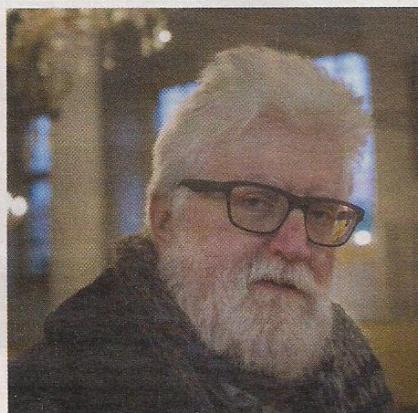
Δεύτερος από αριστερά εικονίζεται ο υποθυραγός της Βέρμαχτ Κουρτ Βάλντχαιμ. Η φωτογραφία τραβήχτηκε στις 22 Μαΐου 1943 στο στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ποντιγκόριτσα, στο Μανροβούνιο.

Αυτοκρατορίας, της οποίας τα Γιάννενα ήταν κομμάτι μέχρι την απελευθέρωσή τους, το 1913. Κατά τις δεκαετίες που ακολούθησαν η εβραϊκή κοινότητα κλυδωνίστηκε εξαιτίας της αντιπαράθεσης προοδευτικών και συντηρητικών –ακόμα και αντισημιτικών– ιδεολογικών ρευμάτων.

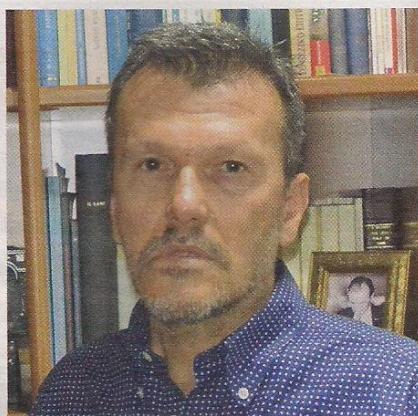
Τη δεκαετία του '30 έδρασε κυρίως στη Θεσσαλονίκη, αλλά και στην πρωτεύουσα της Ηπείρου, η οργάνωση «Τρία Έψιλον», το πρόγραμμα της οποίας ήταν ανοιχτά αντισημιτικό. Τα μέλη της προέβαιναν κυρίως σε φραστικές επιθέσεις, ωστόσο δεν έλειπαν και οι βιαιοπραγίες εναντίον Εβραίων, το μήσος τους για τους οποίους το παρουσίαζαν ως ιδεολογική διαφορά, ενώ στην ουσία, και πέρα από τα ρατσιστικά κίνητρα, δεν ήταν κάτι περισσότερο από επαγγελματικές αντιζηλίες. Όπως και να 'χει, λίγο πριν από το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο αντισημιτισμός είχε βρει πρόσφορο έδαφος για να καλλιεργηθεί...

Ο ψηλόλιγνος υπολοχαγός

«Στην Κατοχή στα Γιάννενα κατοικούσαν 2.000 Εβραίοι. Τα δύο πρώτα έτη – υπό ιταλική διοίκηση μέχρι και το τέλος του 1942 – πέρασαν με σχετική ήμαλότητα. Τον επόμενο χρόνο,



Ο Μωυσής Ελισάφ.



Ο Αλέκος Ράπτης.

ωστόσο, επικράτησε μεγάλη αβεβαιότητα. Οι πιο θαρραλέοι ακολούθησαν την οδό της Εθνικής Αντίστασης και οργανώθηκαν στα δίκτυα του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και των Βρετανών, ενώ κάποιοι χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις, όπως ήταν και οι γονείς μου, κατευθύνθηκαν στην Αθήνα, όπου είχαν χώρο να κρυφτούν. Άλλοι ακολούθησαν την οδό της διαφυγής από την Εύβοια στη Μέση Ανατολή, διηγείται στα «Επίκαιρα» ο Μωυσής Ελισάφ, πρόεδρος της Ελληνοϊσραηλιτικής Κοινότητας Ιωαννίνων.

Στο 328ο τεύχος είχαμε αναφερθεί στην 1η Γερμανική Μεραρχία Ορεινών Καταδρομών «Εντελβάις». Στις άμεσες προτεραιότητές της ήταν η χειραγώηση του εβραϊκού στοιχείου της πόλης. Γ' αυτό τον σκοπό διενεργήθηκε λεπτομερής απογραφή, με ονομαστικούς καταλόγους, όλων των μελών της εβραϊκής κοινότητας Ιωαννίνων από δώδεκα χρόνων και πάνω. Ξετυλίγουμε το ιστορικό κουβάρι χάρη στην πολύτιμη συνδρομή του ερευνητή

Οι περισσότεροι κατέληξαν σε θαλάμους αερίων, ενώ ορισμένοι υποχρεώθηκαν σε καταναγκαστική εργασία. Ελάχιστοι κατόρθωσαν να διαφύγουν.

Αλέκου Ράπτη, ο οποίος έχει αφιερώσει πολλά χρόνια από τη ζωή του στην αναζήτηση και αυτής της ιστορικής αλήθειας.

Το βράδυ της 23ης Φεβρουαρίου 1944 η «Εντελβάις» πραγματοποιεί εκτεταμένη «επιχείρηση αναζήτησης και σύλληψης κομμουνιστικών στοιχείων στα Ιωάννινα», κατά τη διάρκεια της οποίας συλλαμβάνονται 108 Γιαννιώτες, ανάμεσά τους και μέλη του Δ.Σ. της εβραϊκής κοινότητας. Στις 6 Μαρτίου η υπόθεση μεταβιβάζεται στη δικαιοδοσία του ανώτερου διοικητή των SS και της Αστυνομίας, Βάλτερ Σίμανα, στην Αθήνα. Στο διαβιβαστικό έγγραφο αναφέρεται ότι «για λόγους ασφαλείας κρίνεται απαραίτητη η εκτόπιση σε κάποιο στρατόπεδο συγκέντρωσης, μέχρι το τέλος του πολέμου, των ατόμων που περιέχονται στην κατάσταση, πρόκειται για 4 Εβραίους και 23 λοιπούς κατοίκους Ιωαννίνων».

Λίγες μέρες αργότερα, στις 24 Μαρτίου 1944, ένα γερμανικό υδροπλάνο προσνηώνεται στη λίμνη των Ιωαννίνων. Από αυτό αποβιβάζεται ο ψηλόλιγνος υπολοχαγός της Βέρμαχτ Κουρτ Βάλντχαιμ, αξιωματικός πληροφοριών της Μουσικής Υπηρεσίας Στρατού στο αρχηγείο της Ομάδας Στρατών Ε, που είχε έδρα το σημερινό Πανόραμα Θεσσαλονίκης. Εκτιμάται ότι αυτός ήταν ο εντολέας της εφαρμογής και ο κομιστής της διαταγής του εκτοπισμού των μελών της εβραϊκής κοινότητας Ιωαννίνων. Σας λέει κάτι το όνομά του, αλλά δεν μπορείτε να θυμηθείτε τι ακριβώς; Ναι, είναι ο ίδιος Βάλντχαιμ που διετέλεσε γενικός γραμματέας του ΟΗΕ από το 1972 μέχρι το 1981 και πρόεδρος της Δημοκρατίας της Αυστρίας από το 1986 μέχρι το 1992...

Τις μεταμεσονύκτιες ώρες της 25ης Μαρτίου 1944, ανήμερα της εθνικής γιορτής και του Ευαγγελισμού, η γερμανική διοίκηση



Το όνειδος του πλιάτσικου

Η εβραϊκή κοινότητα ανασυστάθηκε το 1946, με 160-170 περίπου επιζώντες της ναζιστικής θηριωδίας. Είχε προηγηθεί όμως πλιάτσικο στις περιουσίες των Εβραίων των Ιωαννίνων, τις οποίες βρήκαν καμένες και κατεστραμμένες όταν επέστρεψαν. Μελανό σημείο είναι επίσης το ότι αυτό δεν οφείλεται αποκλειστικά στη γερμανική διοίκηση, αλλά και σε τοπικούς παράγοντες και όχι μόνο, που έκρυψαν τις αμαρτίες τους πίσω από τους Γερμανούς. Ακόμα και ανάμεσα σε εκείνους που δεν πλιατσικολόγησαν ελάχιστοι αντέδρασαν.

«Η πρώτη "επίσημη" αρπαγή των περιουσιακών στοιχείων της εβραϊκής κοινότητας πραγματοποιήθηκε τις επόμενες μέρες του εκτοπισμού από τη γερμανική Στρατιωτική Διοίκηση Ιωαννίνων, σε απόλυτη συνεργασία με τη Γενική Διοίκηση Ιωαννίνων. Η γερμανική διοίκηση, καθώς και οι διάφορες Επιτροπές Απογραφής που λειτούργησαν παράλληλα με τους Γερμανούς, σε αυτή την πρώτη αρπαγή κατέθεσαν το ποσό του 1,5 εκατ. δραχμών (!) σε τοπικά υποκαταστήματα τραπεζών. Η καταλήστευση ή, αλλιώς, το "πλιάτσικο" στα εβραϊκά σπίτια και καταστήματα συνεχίστηκε και τις επόμενες μέρες από τους κοντινούς συνεργάτες των Γερμανών. Οι τελευταίοι έλαβαν σχετική άδεια από τους πάτρωνές τους, οι οποίοι τους επέτρεψαν και να γίνουν ιδιοκτήτες τους. Στους μήνες που ακολούθησαν η καταλήστευση συνεχίστηκε κανονικά από μεμονωμένους ιδιώτες αλλά και από διάφορες δημόσιες υπηρεσίες», τονίζει ο ιστορικός ερευνητής Αλέκος Ράπτης, ο οποίος επισημαίνει ότι όλα αυτά έγιναν υπό την ανοχή αλλά και την επίσημη έγκριση του γενικού διοικητή Ηπείρου, Μιχάλη Τσιμπρή, καθώς και της γερμανικής Στρατιωτικής Διοίκησης Ιωαννίνων, της διαβόητης μεραρχίας «Εντελβάις».

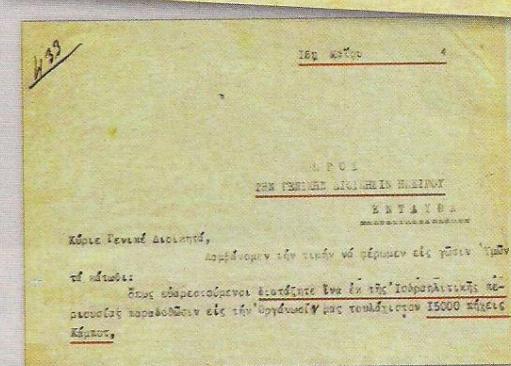
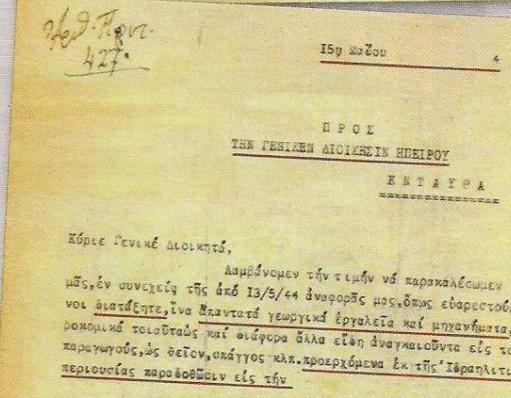
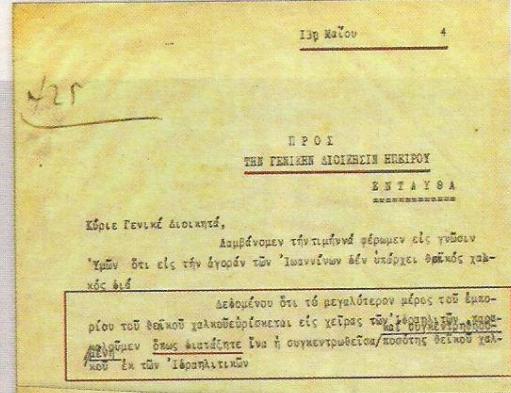
«Στα σπίτια των Ισραηλιτών είχαν μετακομίσει και κάτοικοι από τα γύρω χωριά, τα οποία είχαν αρχίσει να ερημώνουν εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου που είχε ξεκινήσει. Μόλις το 1950 έγιναν ξανά κύριοι των δικών τους σπιτιών. Δυστυχώς, οι τοπικές Αρχές δεν προστάτευσαν τους Εβραίους, όπως συνέβη, για παράδειγμα, στη Ζάκυνθο. Ο μητροπολίτης Ιωαννίνων Σπυρίδωνας, ο οποίος στη συνέχεια έγινε αρχιεπίσκοπος, ήταν αντιφατική προσωπικότητα, αφού διατηρούσε καλές σχέσεις τόσο με τις γερμανικές δυνάμεις Κατοχής όσο και με τους Βρετανούς. Στο μετεμφυλιακό κράτος έτσι κι αλλιώς πολλοί από τους συνεργάτες των Γερμανών έγιναν στελέχη του κρατικού μηχανισμού. Δεν αποδόθηκε δικαιοσύνη και στην περίπτωσή μας, παρόλο που τη ζητάμε εδώ και δεκαετίες, κι αυτό οφείλεται σε πολιτικές σκοπιμότητες. Προτεραιότητα τα μετεμφυλιακά χρόνια ήταν η αντιμετώπιση του αποκαλούμενου "κομμουνιστικού κινδύνου". Ή' αυτό και δεν διερευνήθηκε ποτέ ποιοι, πότε και γιατί συνεργάστηκαν με τον εχθρό», αναφέρει με παράπονο από τη δική του πλευρά ο Μωυσής Ελισάφ.

Ιωαννίνων πραγματοποιεί μυστική σύσκεψη με τους διοικητές της Ελληνικής Χωροφυλακής και τα Τμήματα Ασφαλείας για τον τρόπο διεξαγωγής της επιχείρησης εκτοπισμού της εβραϊκής κοινότητας Ιωαννίνων. Στις τρεις το πρώι, μέσα στο χιονόνερο, στρατιώτες της «Εντελβάις» ακροβολίζονται στις εβραϊκές συνοικίες αποκλείοντας τους γύρω δρόμους, πλαισιωμένοι από άνδρες της Ελληνικής Χωροφυλακής. Στις έξι τα ξημερώματα τα μεικτά αυτά αποσπάσματα των Γερμανών στρατιωτών και των Ελλήνων χωροφυλάκων εισβάλλουν στα σπίτια των Γιαννιωτών Εβραίων και τους υποχρεώνουν να τα εγκαταλείψουν, παίρνοντας μαζί τους σε ένα δέμα τα λιγοστά τους υπάρχοντα. Με το χιονόνερο να πέφτει

αδιάκοπα, τους μεταφέρουν και τους στοιβάζουν απάνθρωπα σε πάνω από ογδόντα φορτηγά του γερμανικού στρατού.

«Το τέλος της μικρής μας πόλης»

Οι Εβραίοι της πόλης αποδίδουν σημαντικό μερίδιο ευθύνης για ότι έγινε στον τότε αντιπρόσεδρο της κοινότητάς τους, Σαμπεθάνη Καμπιλή, για τον οποίο υπάρχει αναφορά και στο βιβλίο του Δημήτρη Χατζή Το τέλος της μικρής μας πόλης, μια πολύ καλή αναπαράσταση της εποχής. Ο Καμπιλής κατηγορείται ότι τρομοκρατήθηκε και ήταν άβουλος, δεν διέθετε, με λίγα λόγια, τη στόφα του μεγάλου ήγέτη που απαιτείται ιδίως σε τέτοιες ιστορικές περιστάσεις.



Κάπως έτσι προέκυπταν οι εντολές για πιλάτσικο...

Ο ίδιος συνέστησε πειθαρχία, αλλά το αποτέλεσμα ήταν στις 25 Μαρτίου 1944 η σύλληψη από τις γερμανικές δυνάμεις κατοχής - με τη συμμετοχή, δυστυχώς, της ισραηλιτικής Ηπείρου, Μιχάλη Τσιμπρή, για παράδειγμα, εκτελούσε τις εντολές των Γερμανών χωρίς ιδιαίτερες αναστολές. Οι συλληφθέντες μεταφέρθηκαν με φορτηγά οχήματα στη Λάρισα και από κει στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Άουσβιτς και του Μπίρκεναου. Η πλειονότητα κατέληξε σε θαλάμους αερίων, ορισμένοι υποχρεώθηκαν σε καταναγκαστική εργασία, ενώ ελάχιστοι κατόρθωσαν να διαφύγουν. ■